
III.

STUDII DE CAZ – BUNE PRACTICI DE COLABORARE ÎNTRE POLIȚIE ȘI COMUNITĂȚILE LOCALE ALE MINORITĂȚILOR

Marian Chiriac

GALAȚI: CÂND MEDIATORII LEGALI SUNT PUȘI LA TREABĂ

Picioarele femeii bat un ritm numai de ea știut, în timp ce corpul i se leagănă ușor. Dansează de bucurie, pentru că astăzi e o zi mare pentru ea. Gabriela Duminică are 56 de ani și pentru prima dată în viață are un act de identitate. Nu mai prididește să mulțumească ofițerului de la biroul de evidența populației care de puțin timp i-a înmănat cartea de identitate: „să trăiești europeanule pentru ce bucurie mi-ai făcut”. Femeia îi spune așa polițistului deoarece știe că Uniunea Europeană, prin Programul Phare, finanțează programul „Emiterea actelor de identitate pentru romii din regiunea de sud-est”. Conform obiectivelor asumate în proiect, până în iulie 2003, 600 de romi din județul Galați urmează să primească gratuit cărți de identitate, în timp ce pentru alți 1400 vor fi emise certificate de naștere.

„Acum le facem actele de identitate pentru că dacă nu au așa ceva nu putem face reconversie profesională, oamenii nu pot să-și găsească un loc de muncă, nici nu pot merge la școală, ce să mai vorbim de faptul că nu pot fi botezați sau să se căsătorească legal”, spune Viorica Gotu, președinta filialei Galați a Alianței pentru Unitatea Romilor (AUR) și totodată expert pentru problemele romilor în cadrul Prefecturii locale.

Doamna Gotu coordonează acest program în care partener este Inspectoratul Județean de Poliție (I.P.J.) – Serviciul de Evidență Informatizată a Persoanei. Proiectul se adresează comunităților mari de romi, unde familiile întregi trăiesc în afara legii, din Galați, Tecuci, Țirgu Bujor, Liești, Ivești, Umbrărești, Barcea Drăgănești, Munteni, Ghidiceni, Buciumeni, Movileni, Drăgușeni și Băneasa.

Conform datelor poliției, în județul Galați sunt peste 17.700 de persoane care fie nu au cărți de identitate, fie acestea sunt expirate. Se estimează că mai bine de jumătate dintre acestea sunt romi.

„Conștienți că asta este o problemă foarte serioasă, am pornit la drum cu mult entuziasm și dorind să ajutăm cumva, în mod concret, pe acești romi. Dacă știam însă că voi avea atâtea piedici de depășit stăteam puțin mai mult să mă gândesc înainte de a mă apuca de treabă”, spune Viorica Gotu. „Mi-au trebuit nu mai puțin de două luni să bătătoresc drumurile între instituțiile abilitate pentru a înțelege cum aș putea rezolva toate situațiile care apar. Vă dau un singur exemplu: degeaba am scris eu în proiect că mai întâi vom elibera certificatele de naștere și apoi cărțile de identitate dacă în realitate tre-

buie să încep cu buletinele părinților, pentru a putea elibera apoi certificat copilului acestora”.

O altă problemă des întâlnită este cea a amenzilor care ar trebui plătite de către romii care au avut odată acte, dar acum încearcă să obțină unele noi. Deoarece în proiect nu au fost cuprinse astfel de cheltuieli s-a ajuns, numai prin bunăvoința autorităților locale, la o soluție de compromis, respectiv ca pe durata proiectului aceste amenzi să nu fie plătite. În plus, chiar dacă nu este într-un totu legal, reprezentanții autorizați ai AUR pot să ridice acte de identitate sau să scoată certificate constatatoare în numele romilor care ar trebui să facă asta.

„Pur și simplu nu știu ce ne făceam dacă nu găseam înțelegere la instituțiile statului, mergând efectiv la limita legii pentru a putea să ne desfășurăm cu bine proiectul”, mai arată Viorica Gotu. Ea a fost plăcut impresionată și de disponibilitatea majorității funcționarilor din instituțiile cu care a trebuit să colaboreze: maternități, oficii de stare civilă, primării, poliții comunitare, plus partenerul din cadrul I.P.J. „Au dat dovadă până acum de foarte multă bunăvoință, de înțeles într-un fel deoarece este vorba de un interes comun, căci doar așa putem să rezolvăm problemele”.

În schimb doamna Gotu spune că pentru cineva din afară este mai greu de înțeles reticenta, suspiciunea sau nerăbdarea celor mai mulți dintre romii care trebuie să-și obțină actele de identitate.

„Să zicem că acest lucru e legat de faptul că multe persoane sunt mai puțin duse la școală sau trăiesc parcă în altă realitate, însă ce poți să faci într-o astfel de situație când respectivul nu mai știe în ce an i s-a născut copilul, ci mai ține minte doar că era pe vremea săpunului? De unde să începi pentru a-i elibera actele?”, se întreabă Viorica Gotu. Între timp ea mai sună și la o parohie din Galați, solicitându-i preotului de acolo să cunune un cuplu de tineri romi, cărora încă nu „le-au ieșit actele, dar se află în evidențele noastre”.

Majoritatea problemelor se leagă de dificultatea de a convinge romii asupra utilității de a avea acte de identitate. „Pe foarte mulți e greu să îi faci să înțeleagă că poliția nu îi trece în nu știu ce evidențe secrete atunci când îi fotografiază pentru cartea de identitate. Cei mai în vârstă spun că ei nu au nevoie de așa ceva, iar romii mai înstăriți pur și simplu refuză. Aceștia din urmă au firme pe numele altora și atunci nu plătesc impozit, nu plătesc TVA. Pentru că nu au acte nu pot fi supuși prevederilor legii”, spune Viorica Gotu. Și tot ea adaugă: „Ce nu pot eu să mai înțeleg iarăși este nerăbdarea, graba asta a romilor, toți vor să aibă buletinul în trei zile, iar când le spui că în mod normal durează 2-3 luni nu te cred. Pe de altă parte, unii s-au dovedit neserioși. S-a întâmplat la Tecuci ca din 40 de persoane care trebuiau să vină să-și ia actele s-au prezentat cam jumătate. Iar am intervenit, pentru că legea prevede un anumit interval în care e obligatoriu să te prezinți să-ți ridici documentele. Puteam să-i las pe oamenii ăia să-și rezolve singuri problema iar eu raportam că le-am făcut acte de identitate. Numai că interesul meu nu e ăsta, ci chiar să-i ajut. Realitatea este că am ajuns slugă la țigani, dar asta e situația”, spune Viorica Gotu.

În ciuda nu puținelor greutăți, până la sfârșitul lunii noiembrie 2002, în județul Galați au fost eliberate aproape 400 de acte de identitate pentru romi. Un rol important în derularea proiectului l-au avut și cei circa 15 mediatori legali, tineri romi pregătiți anterior în cadrul unui program special derulat de AUR și poliția gălățeană. Rolul lor este de a pătrunde în comunitățile de romi și de a convinge acolo cât mai multe persoane despre utilitatea documentelor de identitate.

„Activitatea mediatorilor este voluntară. Ei trebuie să identifice beneficiarii proiectului și să-i convingă de utilitatea acestuia”, spune Viorica Gotu. „Sunt foarte mulțumită de munca lor de până acum, singurul meu regret fiind că noi am pregătit 51 de tineri, dar nu toți se implică trup și suflet în rezolvarea problemelor romilor. Ei cred că au venit mai curând ca să învețe ceva doar pentru ei”.

Mediatorul legal nu se regăsește în nomenclatorul oficial al meseriilor din România. Este o meserie „inventată” la Galați, pornind de la necesitățile locale, consacrată în urma unui curs special desfășurat în toamna anului 2001.

„Totul a pornit de la nevoia de a crea punți de dialog între poliție și comunitățile de romi, de la necesitatea de a destrăma criza de comunicare dintre părți”, spune comisarul Ion Victor, șeful compartimentului de Prevenirea Criminalității din cadrul I.P.J. Galați și unul dintre oficialii care a participat la pregătirea mediatorilor legali. „De la bun început le-am spus participanților: de ce să trăim în continuare cu spaima în suflet când romii văd o uniformă de polițist, de ce să acționăm în continuare în forță în comunitățile de romi când e mai simplu și mai bine să-i lămurim pe aceștia asupra drepturilor lor fundamentale, asupra obligațiilor pe care le are fiecare cetățean al României, a tuturor aspectelor care e necesar să fie cunoscute de romi ca indivizi”.

Cei 51 de tineri, dintre care cam două treimi au fost bărbați, au fost selecționați din cele mai reprezentative comunități de romi din Galați pe baza câtorva criterii: să aibă minimum 8 clase, audiență în rândul oamenilor pe care îi reprezintă și să aibă vocație de lideri. În cele din urmă, mulți dintre cei selecționați absolviseră liceul sau facultatea, ori erau consilieri comunali.

Oficial, programul s-a numit unul de educare juridică și civică, anti-infracțională și anti-victimală a mediatorilor romi. Tinerii au audiat cursuri de elemente de drept constituțional, civil, financiar, administrativ și familial. „Practic, a fost o muncă grea, pentru că nu au fost cursuri copiate de la facultate, ci adaptate într-un limbaj accesibil pentru romi. Discuțiile au insistat asupra noțiunii de parteneriat. Le-am explicat tinerilor că polițistul este un om care exercită o anumită profesie, care are anumite obligații (inclusiv portul uniformei) și că greșesc romii care consideră că polițistul le este un dușman. De fapt, polițistul e un om cu care se poate discuta, căruia îi ceri sfatul, la care te duci când ai o problemă și căruia îi ceri ajutorul”, spune comisarul Ion Victor. El adaugă că un alt aspect care l-a interesat în mod deosebit a fost delimitarea clară a atribuțiilor mediatorilor: „În acest context le-am amintit de nenumărate ori să nu încalce autoritatea bulibășei. Voi veți

fi mediatori, le-am spus, veți face legătura cu tot ce înseamnă autoritate publică, dar respectând autoritatea neoficială a bulibașei”.

Cursul s-a încheiat printr-o lucrare practică pentru mediatori, respectiv acestora li s-a cerut să identifice romii, din comunitatea lor de origine, care nu au acte de identitate. Cunoștințele dobândite astfel le folosesc acum în programul de emitere a documentelor de identitate, ce se desfășoară la Galați.

La foarte scurt timp după terminarea cursului, unii mediatori s-au confruntat cu situații reale, unde au trebuit să intervină concret. Cel mai mediatizat caz a fost cel din localitatea Ghidiceni, unde s-a iscat zarvă mare după ce mai mulți romi au fost surprinși la furat dintr-o pădure particulară. Intervenția în forță a poliției a dus la rănirea mai multor persoane, iar 22 de suspecti au fost arestați din rândul romilor. A fost momentul când unul dintre mediatori a intervenit și, deși privit la început cu reținere de către polițiști, după ce aceștia i-au văzut diploma și au aflat despre atribuțiile sale, a fost acceptat în timpul anchetei. Colaborarea a fost benefică pentru toate părțile: romii au acceptat să dea declarații, chiar și cei fără carte, aceștia fiind asigurați de mediator că ceea ce semnează este conform cu cele spuse de ei, înlăturându-se astfel orice suspiciune. Pe de altă parte, persoanele dovedite nevinovate au fost eliberate imediat, în arest rămânând doar 7 romi. În același timp a existat garanția că arestații nu au fost supuși unor eventuale presiuni fizice sau verbale.

Treptat, existența mediatorilor legali a devenit tot mai cunoscută în Galați. „Inspectoratul Județean de Poliție a făcut o adresă către toate posturile de poliție din județ prin care se solicita polițiștilor ca în cazul în care sunt solicitați de mediatori să-și dea tot concursul”, spune comisarul Ion Victor. „Am făcut și o întâlnire cu subofițerii de poliție de la posturi în care le-am prezentat acest tip de parteneriat cu romii. Toți polițiștii cu atribuții au fost receptivi după ce au fost puși în temă”.

Cu toate acestea, statutul mediatorilor legali este unul incert. Nici unul dintre ei nu a reușit până în prezent să fie angajat pentru a-și folosi astfel oficial abilitățile dobândite în urma cursului.

„Eu cred că totuși mediatorii legali – ceea ce noi am pregătit în premieră în România – vin foarte mult în sprijinul unei colaborări eficiente între poliție și etnicii romi, ei fiind puntea de legătură dintre comunitatea de unde vin și poliție sau chiar autoritățile locale, fie ele primării, școală sau dispensare”, spune Viorica Gotu.

Buzău: când comunicarea directă pare cea mai eficientă

La nici 20 de km de Râmnicu Sărat, în extremitatea estică a Cîmpiei Române, se află comuna Rîmniceleu. Localitatea are o istorie aparte față de majoritatea satelor din jur. Aici, cu peste 100 de ani în urmă, se afla o pușcărie subterană, pedeapsa celor condamnați fiind să se plimbe prin catacombe, legați într-un soi de juguri, numite obezi. De aici provine și denumirea

comunei, care mai întâi s-a numit Obezi, apoi Obidiți și din 1968 Rîmnicelu, asta pentru că în timpul regimului comunist, pe hârtie cel puțin, se abolise orice formă de asuprire. Tradiția locală spune că satul a fost constituit treptat, din pușcăriașii care după ce își ispășeau pedeapsa rămăneau pe loc, neavând unde să se ducă. Lor, nu se știe exact când, li s-au alăturat și un neam de țigani, o parte foști robi pe moșiile din jur, alții nomazi mânați aici de soartă.

Astăzi, în Rîmnicelu, romii constituie circa un sfert din totalul populației. Datele ultimului recensământ arată că dintr-un total de 4335 de locuitori, 716 s-au declarat romi. Evidențele poliției arată că ei ar fi 1654. Numărul lor este totuși în scădere față de precedentul recensământ, din 1992, când și-au asumat identitatea 1254 de persoane.

Dincolo de cifre, romii din Rîmnicelu constituie o comunitate eterogenă, formată din 269 de familii, unite între ele numai pe baza legăturilor de sânge. Marea majoritate a oamenilor trăiesc din agricultură și din comerțul cu produse agricole, zona fiind renumită pentru culturile de usturoi, ceapă sau arpagic.

„Romii muncesc cot la cot cu românii, obțin aceleași producții ca și românul, dacă nu uneori chiar mai mult”, spune primarul comunei, Nicolae Jugaru. „Sunt în general familii de oameni muncitori, care se scoală de dimineată și pleacă la câmp să lucreze. Cei care nu au pământ muncesc pe lângă gospodăriile românilor. O bună parte dintre ei fac însă comerț, pleacă prin țară primăvara și se întorc înapoi iarna, după ce și-au vândut marfa”.

Autoritățile locale spun că i-au ajutat pe romi să obțină toate documentele necesare pentru a putea să facă producție agricolă sau comerț. „Numai pentru etnia de țigan am eliberat peste 300 de certificate de producător agricol și alte 200 de autorizații în baza Legii 54/1990. O parte dintre certificate le-am dat mergând oleacă și pe lângă lege pentru că am hotărât în consiliul local ca și persoanele care muncesc în cotă parte, care nu au terenuri, să primească acest document”, arată secretarul primăriei, Nicolae Hoțescu. „Asta, în opinia mea, denotă o integrare socială, cu activitate frumoasă, curentă”. Primarul Jugaru susține această idee: „Romii de aici, lucrând destul de mult pe piață, într-un mediu din asta mai civilizat, s-au format oleacă. Nu mai sunt închiși, și-au format vocabularul, știu să vorbească și sunt ca și integrați”.

Cu toate acestea, ei continuă să fie reticenți față de exterior, de străini. „Nu se căsătoresc în afara satului și nici cu români. Acceptă cel mult să aibă nași de cununie din rândul românilor”, mai spune primarul.

În ceea ce-l privește, și celălalt stâlp al autorității locale, polițistul, este mulțumit de romii din comună. Agentul șef Emil Scarlat este tânăr și plin de energie, iar vorbele sale curg repede în timp ce răsfoiește niște hârtii: „Noi aici nu avem nici o problemă majoră cu romii. Anul acesta nu am avut nici un caz de furt sau de tâlhărie. Datele statistice sunt elocvente, atâta timp cât din 1990 și până acum doar 7 romi din comună au suferit condamnări. Pe primele nouă luni ale lui 2002 au fost doar cinci infracțiuni, dintre care două abandonuri familiale, un caz de neplată a taxei pentru drepturile de autor,

un altul de ultraj contra bunelor moravuri și o situație în care un rom a fost prins conducând sub influența alcoolului”. Principalele sale probleme sunt legate îndeobște de expirările de buletine, căci oamenii sunt mult plecați prin țară și nu au de unde să fie luați pentru a-și reînnoi documentele.

Întrebat cum se explică această stare pozitivă de lucruri, agentul șef Scarlat menționează două motive principale: implicarea autorităților, îndeosebi a poliției, și faptul că romii muncesc, sunt integrați unui sistem de valori. „E foarte important să stai în mijlocul lor. Eu ca polițist și ca șef de post m-am implicat direct. Ei mă știu personal, după poreclă – toți îmi zic Lolo Emil – și se feresc să aibă de-a face cu poliția. Pentru ei e foarte rușinos să fie chemați la post, unde știu că se pot aștepta la amendă, la arest sau că li se poate face dosar”. Primarul susține ideea: „Romii se feresc să nu iasă negativ în ochii lumii, să apară rău, ca oameni proști în fața celorlalți”.

„Când sunt totuși probleme mă cheamă și încercăm împreună să găsim o soluție”, adaugă agentul șef Emil Scarlat. „Pe de altă parte, eu m-am dus în mijlocul lor ori de câte ori a apărut câte o lege importantă care era bine să le-o explic. În plus, atunci când a fost cazul niciodată nu am aplicat legea la maximum și le-am explicat celor împlicinați unde au greșit”.

Cartierul de romi din Rîmnicelu se află la marginea comunei, dar nu ai deloc senzația că ar fi izolat în vreun fel. Casele, ca majoritatea celor din localitate, sunt de dimensiuni medii, fără etaj, văruite în alb, iar curțile sunt largi, bine îngrijite. Pe ulițe se joacă o droaie de copii, care încep să se strângă cior-cior când văd pe cineva străin. Sunt curioși și nimic mai mult. Treptat, ies și adulții ce până atunci trebuiseră prin gospodărie.

Toți oamenii – care aici sunt recunoscuți după porecle – spun că nu au nici un fel de probleme cu poliția. De la primărie ar cere ei mai multe, dar știu că e greu să capete ceva în plus în condițiile acestea dificile care se întâlnesc oricum în toată țara. Toate familiile, fie că se numesc a lui Fotachi Gheorghe, a lui Cuișor sau a lui Tache, au o unică mare problemă: vor pământ pe care să-l lucreze. Romii din comună au în proprietate doar 200 de hectare, dar solicitările lor sunt mult mai mari. Primarul se declară depășit de situație și spune că nu are de unde să scoată pământ în plus.

O altă caracteristică a romilor din Rîmnicelu – despre care evită să vorbească deschis – este că refuză să se organizeze în comun. Relațiile dintre ei nu depășesc cadrul familiei sau al neamurilor de grad apropiat. Nivelul redus de agregare etnică sau de asumare a propriei identități e dovedit și de faptul că, deși la ultimele alegeri pe listele electorale s-au aflat trei formațiuni ale romilor, cei din Rîmnicelu au votat pe alte considerente decât cele etnice. În cele din urmă au fost aleși și câțiva consilieri locali romi, dar aceștia s-au aflat pe listele altor partide. Pe de altă parte, autoritățile locale spun că din punctual lor de vedere cea mai eficientă formulă de colaborare până acum s-a dovedit cea directă, de la om la om și nu intermediată de către un mediator.

„În cazul vreunui conflict chem la post doar persoanele direct implicate. Dacă am încerca cu formula unui lider pe post de mediator ar apărea divergențe,

disensiuni între ei”, spune agentul șef. Primarul spune că împreună cu un reprezentant al Partidei Romilor a încercat să-i organizeze pe romii din Rîmnicelu, să-i determine să-și aleagă niște lideri, dar că tentativa a fost un eșec.

„Din experiența mea pot să spun că această situație se întâlnește foarte des în comunitățile de romi din județul Buzău”, spune și comisarul Marian Șerbulea, șeful biroului județean de prevenire a criminalității. „Dacă încercarea de a-i determina să-și aleagă un lider nu ține, nu are rost să mai încerci. Este ceva pe care în general nu-l acceptă, îi deranjează. În plus, i-ar scinda și după aceea s-ar confrunta între ei, ceea ce contravine interesului nostru general de integrare socială în societate”.

De aceea, poliția din Buzău pune accentul pe activitatea de colaborare punctuală cu comunitățile de romi și de prevenire a eventualelor stări conflictuale sau infracționale.

„Noi am început această activitate chiar înainte de demararea Strategiei guvernamentale de îmbunătățire a situației romilor, când organizam întâlniri și discuții directe cu membrii comunităților de romi”, spune comisarul Marian Șerbulea, care consideră drept un succes că în ultimii ani în Buzău nu au fost stări conflictuale majore. „Anul acesta am aplanat 29 de conflicte între romi, dintr-un total de 42 la nivelul județului, dar prin conflicte cel mai adesea înțelegem stări lipsite de pericol, de genul unor certuri între vecini. Pe de altă parte, caracteristic pentru romii buzoieni este că nu comit infracțiuni cu caracter periculos, ci acestea sunt în general mărunte, numai că prin frecvența lor atrag nemulțumirea generală”. În acest sens, numărul infracțiunilor comise de romi la nivelul județului continuă să fie puțin mai mare decât procentajul acestora în totalul populației.

Fără să fie pe deplin roză, relația dintre poliție și comunitățile de romi este una bună la nivelul Buzăului. Dacă ar fi bani s-ar face chiar mai multe: s-ar încerca emiterea de acte de identitate pentru romi, s-ar îmbunătăți munca de prevenire (spre exemplu, la departamentul de resort al Inspectoratului Județean lucrează doar două persoane).

În aceste condiții, poliția buzoiană încearcă să facă tot ce poate cu resursele pe care le are: încearcă să aibă cât mai multe informații din rândul comunităților de romi, evaluări ale problemelor de acolo, astfel încât să fie identificate din vreme persoanele aflate în situații de risc. Un alt deziderat posibil este constituirea unor echipe mixte de patrulare, care să acționeze în comunitățile de romi. „În Rîmnicelu deja se întâmplă acest lucru. Mai greu este în municipiul Buzău deoarece romii de aici sunt divizați, oarecum puțin altfel, mai mândri de ei și mai reticenți în colaborarea cu poliția”, spune Marian Șerbulea. „Mai e o situație: dacă un rom e văzut în mașina poliției riscă să dea naștere la interpretări. Trebuie să vedem cum vom face să explicăm comunității rostul celui care patrulează împreună cu poliția”, adaugă comisarul Șerbulea al cărui obiectiv pe termen scurt este găsirea unor absolvenți de liceu bine pregătiți care să urmeze Academia de Poliție sau școlile de subofițeri.

Sibiu: când liderul are inițiativă

Florin Cioabă este atât de cunoscut încât nu sunt prea multe lucruri inedite de spus despre el. Fiu și urmaș al întâiului auto-intitulat Rege al Romilor din România, acesta este liderul unanim recunoscut al romilor căldărari din țară.

Rege așadar, dar și pastor neo-protestant, președinte al unei organizații ne-guvernamentale (Centrul Creștin al Romilor), vicepreședinte totodată al Uniunii Internaționale a Romilor și nu în ultimul rând om de afaceri, Florin Cioabă cumulează în același timp o mulțime de atribuții și responsabilități, din cele mai diverse. Incontestabil, el este în acest moment unul dintre cei mai cunoscuți lideri ai romilor.

Dacă treci însă de toată această înșiruire de funcții, Florin Cioabă se dovedește o persoană normală, care nu corespunde deloc stereotipului de imagine atât de răspândit despre romi. El este întotdeauna elegant îmbrăcat, la costum și cu pălărie tradițională, răspândind un miros de parfum fin, iar bijuteriile de aur pe care le poartă nu au nimic ostentativ. Locvacitatea nu e principala sa calitate, însă se dovedește mereu un partener de dialog onest.

Notorietatea sa s-a dovedit adesea de bun augur. În acest sens, a fost primul lider al romilor din România care a început să colaboreze constant cu poliția în direcția ajutorării co-etnicilor săi.

„Eu am început cu mai bine de șapte ani în urmă să colaborez cu poliția când, la inițiativa D-nei Ioaneta Vintileanu, de la Institutul de Cercetare și Prevenire a Criminalității din București, am decis să constituim un parteneriat între organizațiile de romi și poliție pentru a colabora în diferite domenii. În 1995 acest lucru s-a concretizat sub forma unui protocol național, iar ulterior la nivel local, al județului Sibiu, am elaborat o strategie”, spune Florin Cioabă. „Practic, întâi de toate, am avut o întâlnire cu toți șefii de post din Sibiu și cu reprezentanți ai romilor din cele mai importante comunități și am discutat despre cum am putea preîntâmpina infracțiunile. La început a fost destul de greu, până când romii au înțeles că de data asta poliția nu vine în comunitate ca să le facă rău, ci dimpotrivă. A fost cam dificil de depășit acest lucru pentru că romii erau încă sub impresia imaginii miliției din timpul regimului comunist. Dar a fost nevoie de o schimbare de mentalitate și din cealaltă direcție, pentru că în multe cazuri șefii de post din unele comune erau încă la nivelul anilor '80”.

Ulterior, la nivelul celor mai importante comunități au fost aleși lideri care să funcționeze ca mediatori între poliție și ceilalți romi. „Am desemnat cam 30 de mediatori în întreg Sibiul. Sigur că acest lucru a fost benefic pentru romi, deoarece atunci când erau probleme, poliția nu mai intra în forță în comunități, practic romii își rezolvau problemele împreună cu poliția, pe cale amiabilă, fără a mai implica toată comunitatea”, arată Florin Cioabă.

Programul de colaborare dintre romii căldărari și poliția română a căpătat în scurt timp o relevanță internațională, fiind apreciat ca model pozitiv la

o întâlnire a polițiilor din întreaga lume și fiind menționat totodată în Cartea Albă a Consiliului Europei. Ulterior, bazându-se pe acest succes, proiectul a început să se extindă în întreaga țară.

Tot Florin Cioabă spune: „Treptat, romii au început să colaboreze cu poliția, dar nu în sensul de a fi turnători, ci de a ajuta comunitatea. Au fost spre exemplu situații în care romii au refuzat să primească în rândul lor pe diferiți infractori pentru ca majoritatea să nu aibă de suferit. Ca urmare a acestui fapt, infracționalitatea în rândul romilor a scăzut foarte mult”.

Și datele oficiale furnizate de către poliția sibiană relevă această tendință îndeosebi dacă se ia ca termen de comparație începutul anilor '90. Totuși, față de anul 2001, pe primele nouă luni ale acestui an s-au înregistrat 512 infracțiuni de natură judiciară comise de către romi (cu 12 cazuri mai mult decât în 2001), 139 de infracțiuni economice (mai multe cu 50) și 205 infracțiuni de natură generală (furturi, tâlhării etc. – cu 19 cazuri mai puțin). Per total, din 5600 de infracțiuni comise pe teritoriul județului Sibiu, 856 au avut drept autori etnici romi, cu 23 mai mult decât în anul 2001.

Responsabili în majoritate pentru comiterea neregulilor ar fi îndeosebi un grup distinct de romi. Și Florin Cioabă spune că poliția nu are deloc probleme cu căldărarii: „Situații conflictuale sunt generate îndeosebi de romii de vatră, cei care nu mai sunt nici romi, dar nici români. Ei stau la marginea orașelor, și-au pierdut tradițiile și portul și nu mai știu ce sunt. Majoritatea nu lucrează, se ocupă doar cu furturi sau crime”.

În schimb, deși poliția nu face astfel de distincții, recunoaște totuși existența „unei categorii de romi hibrizi, rezultați în urma căsătoriilor mixte, ce refuză să se identifice cu etnia romă, dar nici nu respectă regulile de conduită adoptate de majoritate”. „Noi colaborăm atât cu Centrul Creștin al Romilor, condus de Florin Cioabă, cât și cu Partida Romilor, cu fiecare dintre acestea încheind anual protocoale de colaborare separate” spune Cristian Stanciu, agent șef adjunct în cadrul Compartimentul de prevenire a criminalității din cadrul Inspectoratului Județean de Poliție Sibiu. Tot el adaugă: „Deși statisticile oficiale arată că romii reprezintă puțin peste 4 la sută din totalul populației județului Sibiu, procentajul infracțiunilor comise de membri ai acestei etnii este mult mai mare, de circa 15 la sută. Numai că, în marea majoritate, aceste infracțiuni sunt minore, fără un ridicat grad de pericol social”.

Pentru a contracara aceste fenomene, poliția sibiană organizează periodic întâlniri între polițiști și romi, unde se prezintă legislația recentă sau se discută despre diferitele situații posibile ori despre răspunderea sub aspect penal în cazul comiterii unor acte anti-sociale. Pentru 2003 se încearcă punerea în aplicare a unui sistem de informare specific muncii de poliție la nivelul comunităților de romi și constituirea unor echipe mixte care să acționeze pentru dezamorsarea unor situații tensionate.

Până acum, unul dintre cele mai mediatizate cazuri de bună colaborare romi-poliție a fost cel din iulie 2001, când după ce în Sibiu au apărut mai

mult afișe cu îndemnuri rasiste, Florin Cioabă a sesizat Inspectoratul Județean. „Am fost surprins să văd cât de repede aveau să fie prinși autorii, în mai puțin de zece ore. Erau doi tineri de origine română ce trăiau în Franța, simpatizanți ai unei mișcări de extremă dreapta”, spune acesta. Dacă nu ar fi fost sesizarea lui Florin Cioabă probabil că lucrurile ar fi rămas neobservate, deoarece conform rapoartelor poliției „majoritatea trecătorilor din municipiul Sibiu manifestau dezinteres față de mesajul pe care respectiva propagandă îl aducea în fața lor, iar cei care își dădeau osteneala să citească aceste lozinci le tratau cu dispreț”. La scurt timp, celor doi tineri li s-au întocmit dosare de instigare la ură rasială, dar parchetul a dispus neînceperea urmăririi penale considerând că nu sunt întrunite „elementele constitutive ale infracțiunii”.

În ciuda bunei colaborări romi-poliție, probleme există în continuare. Agentul șef Cristian Stanciu consideră că unul dintre principalele obstacole în calea acestui proces este mentalitatea tradițională și obiceiurile specifice ale romilor. „Spre exemplu, aceștia nu respectă deloc legea atunci când e vorba de căsătorii la vârste fragede, înainte de limita minimă permisă. Pe de altă parte, în cazul unor conflicte, romii continuă să practice judecățile tradiționale la nivelul comunității și apelează la legea română doar în cazuri extreme, când nu se înțeleg între ei”.

Florin Cioabă recunoaște existența unor astfel de situații: „Da, s-a întâmplat ca staborul să se desfășoare sub supravegherea poliției, atunci când au fost neînțelegeri între romi, pornind cel mai adesea de la bani. Pe de altă parte, căsătoriile între căldărari la vârste foarte mici sunt tot mai rare, dar nu e cazul ca poliția să intervină deoarece obiceiul este obicei și trebuie păstrat”.

Nu în ultimul rând, la nivelul comunității căldărarilor se înregistrează și un alt fenomen social, cu implicații majore, respectiv faptul că tot mai mulți romi devin adepți ai cultelor neo-protestante. Florin Cioabă, el însuși pastor al bisericii penticostale Philadelphia, nu are o explicație simplă a acestui fenomen, ci spune că așa a fost voința Domnului. „Ca pastor, noi în primul rând trebuie să fim aproape de oameni, să îi ajutăm pe toți și chiar dacă sunt unii care greșesc trebuie să încercăm să îi aducem pe calea cea bună. Cred că religia are un rol foarte important, și dacă nu am reușit până acum să îi integrăm pe romi foarte bine, cel puțin la nivel politic și social, integrarea s-ar face mult mai bine pe calea lui Dumnezeu”. Explicația sa are o tentă religioasă: „Romilor le este frică de Dumnezeu, iar cei care vin la biserică nu mai fură, nu mai beau, nu mai fumează și nici nu se ocupă cu fapte anti-sociale. Am dezvoltat foarte mult această activitate pastorală, așa că în toate județele avem biserici, și mai mulți băieți tineri care se ocupă de educația romilor”. Concluzia trasă de Florin Cioabă pare să fie una fermă: „Credința e mai benefică decât orice, pentru că omul își schimbă astfel mentalitatea și gândirea. Eu am reușit ca măcar cei care sunt membri ai Centrului Creștin al Romilor să nu se mai numere printre infractori. Cred că acesta e un merit, nu al meu, ci al lui Dumnezeu”.

Harghita: când polițistul se adaptează cerințelor comunității

Ion Moldovan este un etnic român născut în județul Mureș. Soarta, dar mai ales rigorile meseriei de polițist au făcut ca de vreo douăzeci de ani să lucreze în Secuime. Acum are gradul de agent șef și funcția de șef de post în comuna Corund (Korond) din județul Harghita.

Corundul este o localitate cu un renume special în România și chiar prin vecini. Vestită în tot Ținutul Sării, denumit așa pentru că în zonă sunt numeroase izvoare termale cu apă sărată, așezarea a devenit celebră pentru arta oamenilor de aici de a lucra lutul și lemnul. Vasele și obiectele artizanale din lut, dar și produsele din lemn sau iască sunt comercializate de cei din Corund în multe locuri, dar îndeosebi în România și Ungaria.

Comuna este una destul de mare, având circa 6500 de locuitori dintre care marea majoritate sunt maghiari. La ultimul recensământ s-au declarat români doar 10 persoane, iar romi – 290. Ion Moldovan spune că în realitate ar fi vorba de vreo 1650 de romi, dar cea mai mare parte au preferat să se declare maghiari.

Șeful de post crede că, spre deosebire de majoritatea localităților din sudul României și chiar a multora din Transilvania, Corundul se diferențiază nu doar prin iscusința și hărnicia oamenilor. „Aici e altă cultură, alt respect față de lege, inclusiv din partea romilor. Acestea sunt lucruri care s-au moștenit. Nu numai romii, ci și maghiarii și românii au alte probleme și preocupări față de cele ale oamenilor din alte părți. Aici încă se observă influența Imperiului Austro-Ungar, îndeosebi în educația pe care o primesc oamenii: respect față de muncă și față de autoritate, fie că aceasta e reprezentată de primar, de polițist sau chiar de conductorul de tren”, consideră Ion Moldovan.

Opinia sa este că în Corund majoritatea locuitorilor s-au adaptat, vrând-nevrând, cerințelor locului. „Comunitatea îi formează și îi influențează într-un fel sau altul. Aici toți sunt buni lucrători sau comercianți. Nu avem decât 12 familii care sunt mai sărace și care nu câștigă tot atât de bine ca majoritatea, dar nu sunt deloc probleme legate de infraționalitate”, spune agentul șef Moldovan.

Etnicii romi sunt împărțiți în două grupuri distincte. Cel mai bine reliefat este cel al gaborilor cu pălărie, care în totalitate – 290 de persoane – s-au declarat romi la ultimul recensământ. Restul sunt așa-numiții romi de casă, „care nu mai știu vorbi țigănește” și care și-au asumat identitatea etnică de maghiar. Și apartenența lor religioasă este diferită, gaborii sunt în totalitate adventiști sau bapțiști, ceilalți catolici. Gaborii continuă să fie tradiționaliști, au portul lor specific și țin încă la vechile obiceiuri, printre care și cel de a se căsători doar între ei, adesea de la vârste foarte mici. Până la urmă, singurul lucru care e comun celor două grupuri este munca: gaborii sunt îndeosebi buni tinichigii, renumiți în zonă, romii de vatră se ocupă mai ales cu comerțul.

„În comună avem înregistrate circa 150 de asociații familiale, dar mulți oameni de aici, indiferent că sunt maghiari sau romi, și-au făcut firme mixte

în Ungaria și-și duc mărfurile până la Lacul Balaton și chiar mai departe”, spune Ion Moldovan. „Romii vând în Ungaria și aduc banii aici, unde își fac niște case... nu cu turnuri, turnulețe sau alte chestii din astea, ci moderne, încadrate în arhitectura locală. Pe de altă parte, toți țin foarte mult să-și dea copiii la școală în Ungaria ca să învețe cât mai multe limbi străine”.

Cum toată lumea în Corund știe să vorbească maghiara, nici agentul șef Moldovan nu face excepție. „Nu aveam cum să nu învăț, atâta vreme cât doar așa pot să comunic cât mai direct cu oamenii locului”. I se pare totodată normal ca și copilul său să fi făcut școala în comună, tot în maghiară, și dacă ar fi fost un liceu mai bun în Corund nu l-ar fi trimis la oraș, unde acum învață în română.

Pe de altă parte, Ion Moldovan este mândru că în localitatea sa nu există probleme majore legate de infracționalitate. Asta pentru că, spun autoritățile locale, primăria s-a preocupat de integrarea romilor, prin crearea de locuri de muncă, iar dacă ar avea bani ar face chiar mai mult. „Ceea ce se mai întâmplă pornește doar de la băutură. Din fericire, în acest sens – cel puțin în cazul romilor – religia începe să joace un rol pozitiv. Gaborii țin foarte mult la credința lor și de aceea sunt oameni foarte cumpătați”, spune Moldovan. Tot el adaugă: „Și romii de vatră sunt în general credincioși. Mulți se duc la preotul catolic și se jură că un an întreg nu vor pune strop de băutură în gură sau că vor bea cel mult o bere pe zi. Și se țin de jurământ”.

În condițiile în care romii din Corund nu sunt organizați în vreun fel, colaborarea lor cu poliția se face exclusiv la nivel personal. Există la primărie un consilier pe problemele romilor, dar marea majoritate preferă să vină direct la autoritățile locale să-și spună păsurile sau să ceară ajutor, „fără implicarea unor așa-numiți avocați”.

În județul Harghita există doar circa 4-5000 de romi (dintr-un total al populației de 400 de mii), cei mai mulți în Corund. Cei de aici, cum am arătat mai sus, constituie o excepție întru totul pozitivă. Asta nu înseamnă că în Harghita ar fi mari probleme legate de romi, dar lucruri neplăcute se mai întâmplă.

„La noi în județ se mai întâmplă mici furturi, altercații, chestii din acestea. Așa s-a întâmplat recent și la Mugeni, în iulie 2002, când locuitorii maghiari de acolo au încercat să alunge un grup restrâns de romi care nu respectau deloc legea”, spune comisarul-șef Grigore Sabău, din cadrul compartimentului de Ordine Publică al Inspectoratului Județean de Poliție. „Numai că am aplanat urgent situația de criză: jandarmeria a luat imediat măsuri pentru a evita eventuale incidente iar ulterior toate lucrurile au intrat în normal, prin medierea prefecturii, a factorilor locali, dar și a asociațiilor romilor din Harghita și a organizației Romani Criss de la București. Am reușit în final ca printr-o mediere între populația majoritară și romi, părțile să accepte ca acești 4-5 romi certați cu legea, împreună cu familiile lor, să locuiască undeva în apropiere de Mugeni. La scurt timp, Prefectura și organizația de caritate Sf. Nicolae din Gheorgheni au acordat sprijin romilor, în sensul că le-a construit case și le-a

dat alimente și haine. Eu zic că printr-o colaborare excelentă s-a reușit ca un potențial conflict să nu degenereze”, încheie comisarul-șef.

Cei mai mulți dintre reprezentanții poliției consideră că principalul pericol pentru declanșarea unor eventuale conflicte între grupurile etnice din Harghita este reprezentat de nivelul scăzut de trai, de lipsa locurilor de muncă și a locuințelor.

În cazul unor romi ar fi totuși vorba și de unii factori specifici. „Marele păcat este că nu prea înțeleg că trebuie să muncească sau să umble la școală și să învețe. Se mulțumesc cu patru sau cel mult opt clase. Aici nu e vorba atât de rea credință, ci de faptul că asta a fost realitatea până acum”, spune comisarul Ștefan Șandor, din cadrul Compartimentului de prevenire a infracționalității din cadrul I.P.J. Harghita. „În ultimii ani, foarte mulți romi au fost dați afară în urma restructurărilor și a închiderii fabricilor din județ, dar acest lucru nu s-a întâmplat pentru că ar fi romi, ci pentru că adesea nu aveau suficiente studii”.

Starea infracțională la nivelul județului, cu etnici romi implicați, este una în general la un nivel rezonabil, mult mai bună decât cea înregistrată la începutul anilor '90. Conform datelor oficiale, în primele nouă luni ale anului 2002 s-au efectuat 868 de razii în urma cărora au fost identificați 426 de romi care nu și-au putut justifica prezența; 115 romi au fost găsiți practicând comerț neautorizat; numărul infracțiunilor este într-o ușoară creștere față de perioada similară din 2001, predominând tâlhăriile și înșelăciunile. Evaluările poliției identifică patru cauze pentru accentuarea fenomenului infracțional în rândul etniei romilor: mijloacele precare de trai ale numeroși romi; lipsa de ocupație profesională; marginalizarea și atitudinea de respingere manifestate de către populația majoritară și în final consumul exagerat de băutură.

„Acest lucru reprezintă un fel de trăsătură a locului. Ține și de tradiție dar și de faptul că aici se înregistrează cele mai scăzute temperaturi din țară”, spune comisarul Șandor, care crede că astfel se explică de ce mai mulți ani la rând Harghita a deținut primul loc pe țară la numărul de crime, raportat la sute de mii de locuitori.

Dar să revenim la chestiunile legate de colaborarea poliție-romi. Anual este semnat un protocol de colaborare cu o organizație condusă de Ioni Geza, acesta presupunând întâlniri și discuții cu membrii diferitelor comunități, informări legate de prezentarea legislației sau de prelucrarea unor cazuri concrete de infracțiuni. Au fost identificați totodată mai mulți lideri informali din rândul romilor care au fost pregătiți special pentru rolul de mediatori.

Existența mediatorilor nu este văzută întotdeauna ca soluția optimă nici măcar de către polițiști. „E nevoie de așa ceva doar atunci când nu există o colaborare între factorii locali și etnicii romi. Formula mi se pare destul de limitată atâta timp cât noi trebuie să atragem spre colaborare întreaga comunitate, deoarece numai în acest fel ne putem da seama care sunt adevăratele probleme ale oamenilor. Toți membrii comunității trebuie să învețe ce înseamnă să fii cetățean, cu toate drepturile și obligațiile aferente”, spune comisarul-șef Grigore Sabău.

Tocmai în încercarea de a se apropia mai mult de comunitate, Poliția din Harghita a demarat din primii ani ai deceniului nouă un amplu program de angajări directe, prin concurs. Obiectivele programului erau legate atât de încercarea de suplinire a numeroșilor polițiști (majoritatea veniți din Moldova) care au preferat să se întoarcă la casele lor imediat după 1990, cât mai ales să se găsească persoane din rândurile comunităților locale dispuși să lucreze în poliție. Acum, deși aproape jumătate din cei care lucrează în secțiile de poliție din Harghita au fost angajați în urma acestui program, nu s-a reușit deloc totuși atragerea vreunui etnic rom și doar a câtorva de origine maghiară. Cu toate acestea, poliția afirmă că nu există post de poliție unde cel puțin 1-2 persoane să nu cunoască limba locuitorilor din zonă, în acest caz cea maghiară.

Comisarul Ștefan Șandor încearcă să ofere o explicație: „Cu câți am stat de vorbă au spus că ezită să facă acest pas deoarece încă văd poliția ca pe un organ represiv. Etnicii maghiari sunt acum reținuți și așteaptă să vadă dacă se mai schimbă lucrurile. Pe de altă parte, în rândul etnicilor romi este mai greu să găsești persoane care să corespundă cerințelor, datorită gradului mai scăzut de școlarizare”.

Nu în cele din urmă, realitatea este că meseria de polițist nu este una foarte atrăgătoare pentru o viitoare carieră, și asta pentru că rămâne prost plătită, iar familiei polițistului nu i se asigură automat locuință sau locuri de muncă pentru membrii acesteia. Așa că, după cum spunea șeful de post din Corund, aici și acum mai sunt două posturi libere pentru polițiști, „dar care dintre localnici ar fi dispus să se angajeze ținând cont de cât poate câștiga făcând comerț”.